

UNITÁRIUS KÖZLÖNY

— EGYHÁZI HIVATALOS LAP —

M megjelenik minden hónapban.	Az E. K. T. megbízásából szerkeszti: Dr. Borbély István főgimn. r. tanár	Szerkesztőség és kiadóhivatal: a szerkesztő címén Kolozsvár, Unitárius Kollégium.
-------------------------------	--	---

Előfizetés az Egyházi Hivatalos Lapra: egész évre 12 leu. Egyes szám ára 1 leu. Mindenféle közlemény és pénzküldemény a szerkesztő fenti címére küldendő.

Körlevél.

VII.

Az unitárius egyház tagjaihoz.

Kedves Atyámfiai!

Szeretett hivoim!

Mire e sorok kezetekbe jutnak, pünkösd lesz, a Szentlélek kitöltésének ünnepe, a mi nélkül ma a keresztény egyház sem lenne, mert a Szent lélektől indítatva, az első pünkösdkor Péter apostól beszédére alakult meg Jeruzsálemben az első keresztény gyülekezet, a mint az az Apostolok Cselekedetéről írott könyvben oly szépen le van írva. Az ő beszédére keresztelkedtek meg azonnal mintegy 3000-en. A szentlélek formált a félnék s megrémült tanítványokból megannyi hőst, akik szétoszolva Jeruzsálemből, életük kockáztatásával is hirdetni kezdték a Jézus tanításait. Számos beszéd fog elhangzani mindezekről a pünkösd alkalmából a keresztény templomokban. Én is a Szentlélekkel kívánok foglalkozni jelen körlevelemben.

Mindenek előtt lássuk a Szentlelket, mint a hit tárgyát. Már az apostoli hitformában benne van: „Hiszem a Szentlelket,“ a mi a pünkösd történet után méltán válhatott az apostolok hitvallásává. És a Szentlelket ma sem tagadja egyetlen keresztény ember sem, azt felekezeti különbség nélkül mindnyájan hisszük, csak meghatározásában, hogy mi tulajdonképen a Szentlélek, különbözünk egymástól, a mennyiben a keresztények legnagyobb része a Szentlelket személynek, még pedig Isteni személynek vállalja és hiszi a konstantinápolyi 381-ben tartott zsinat meghatározása szerint s miután megelőzőleg 325-ben a niceai zsinaton a Krisztus istensége is kimondatott, ezzel létre jött a szentháromság tana.

Nincs miért mondjam, mert mindnyájan tudjátok, hogy mi unitáriusok sem a Krisztust, sem a Szentlelket nem tartjuk Istennek. Csak

az a kérdés, hogy a Krisztusról való felfogásunkkal nem csökkentjük-e annak jelentőségét? A mi az elsőt illeti, arra most nem terjeszkedem ki, mert itt csak a Szentlélekkel foglalkozom. Legfennebb csak annyit mondhatok, hogy amidőn mi Krisztust nem Istennek, hanem hozzánk hasonló embernek és testvérünknek tartjuk, ezzel nemcsak, hogy nem kisebbitjük az ő érdemét, hanem még neveljük; mert ha mint Isten cselekedte azt a sok jót, a mit cselekedett, ez magától értetődik, Isten rosszat nem cselekedhetik; de ha mint ember el tudott kerülni minden rosszat s úgy élt, hogy benne bűn nem találtatott, ez már érdem, valódi érdem. Ha nem is imádjuk őt, tiszteletünk ezért határtalan iránta.

De lássuk hát a Szentleket, a mely, a mint fennebb mondám, csak a 4-ik évszázadban lett mint Isten a hit tárgyává. Itt is elődeinknek köszönhetjük, hogy a Szentlélekre nézve is egy elvont elméleti fogalom helyett oly ismeretet hagytak hátra nekünk, a mely nem hagyhatja szívünket hidegen, érzéketlenül, a melyet megérthet a gyermek s elfogadhat a gondolkozó ember, mely szerint a Szentlélek nem egyéb, mint az az erő, mely isteni dolgokat művel, mely minden szépnek, nagyoknak és igaznak kutfeje, mely semmitől vissza nem retten, amit a jónak és igaznak kivívásáért ki kell állania, végre kell hajtani, mely minden akadállyal megküzd, melyeket a tudatlanság, a rosszakarat vagy éppen a gonoszság gördít útjába, mely soha reményt nem vesz, bármennyire terhessé váljék is a jelen helyzet s bármily sötét felhők tornyosuljanak is a jövő elébe, mely önmagát semmi által megvesztegetetni nem engedi, önmagával meghasonlásra nem jut, tud tűrni, nélkülözni, szeretni és szenvedni. Szóval a Szentlélek az a mennyei erő, mely az embert nemcsak a föld más teremtményei fölébe emeli, hanem magában Istenhez hasonlóná teszi. Ezért nevezi ezt a szentírás különböző helyeken: az igazság, a kegyelem, a békesség, a világiasság, a vigasztalás, a szeretet, a józan elme lelkének.

Ez a mi hitünk a Szentlélekről. És most azt kérдем, csökkentjük mi ezzel annak jelentőségét? Ellenkezőleg, azt hiszem, hogy többre, nagyobbra becsüljük minden más meghatározásnál és én semmit sem óhajtanék inkább, minthogy ti, szeretett hiveim, mindnyájan elmondhatnátok, hogy ti is ezt a Szentleket vettétek a pünkösdi alkalmából, mint az apostolok az első pünkösdkor. Ezen meggyőződés ujján lett a keresztény vallást üldöző Saúlból a legnagyobb hittérítő Sz. Pál; ezen meggyőződés vezetett annyi ezeket a vértanui szenvedésteljes pályára vagy a rabbilincsekkel megterhelt kínos fogságra; ezen meggyőződés állította elé minden népeknél a hősokeket, a bölcs vezéreket, kik az igazság szövéténekével kezökben, szétlépték az ármány sötét hálóját s utat törtek magoknak és a vezérletökre bizott népnek az önállás, a polgári és vallási szabadság védőbástyáihoz; ezen meggyőződésen, mint egyetlen alapon épült fel minden nagy és dicső tervnek emlékoszlója, me-

lyek a történet pantheonjában lelkesítve helyet foglalnak; ezen meggyőződés nélkül mi sem nyerhetünk Szentlelket, nem érezhetjük annak munkásságát, nem tapasztalhatjuk hatását, nem örvendhetünk eredményének. Nem, szilárd és erős meggyőződés nélkül nem vagyunk képesek semmire, ellenben meggyőződéssel s ebből származó akarattal mint az apostolok, mi is csodákat, bámulatra méltó tetteket hajthunk végre.

De egyet még ne feledjünk. A mikor az Ur Jézus megígérte tanítványainak, hogy kevés napok múlva elküldi nekik a Szentlelket, azt mondta, hogy az Atya azt az ő nevében bocsátja ki, a mi azt teszi, hogy akik az ő tudománya szellemében, az általa hirdetett, vallott és vérével megpecsételt elvek szerint élnek, azoknak utmutatását minden gondolatuknál, érzésüknél és cselekedetüknél szem előtt tartják, a kik az ő példáját életében és halálában követik, azoknak ad az Isten Szentlelket. Ennélfogva, ha azt kívánjuk, hogy nekünk is részünk legyen ez isteni erőben, — pedig arra soha nagyobb szükségünk nem volt, mint napjainkban — mely bátorságot ad, ha küzdenünk kell, megvigasztal, ha keresztet kell hordoznunk, megedzi akaratunkat, ha nagy és nemes tettek végrehajtására határoztuk el magunkat, igyekezzünk azon szellemi magaslatra emelkedni, a melyre Jézus a mi nagy mesterünk emelkedett, legyünk az ő igaz követői, Szentlélekkel megteljesedett tanítványai, az Istennek élő templomai, kikben az ő lelke lakozik.

Ezt kötöm lelkekre a pünkösdi alkalmából. Isten segítse titeket erre. Fogadjatok egyesek és gyülekezetek mindnyájan főpásztori szeretetteljes üdvözlétemet.

Kolozsvár, 1921. május hóban.

Ferencz József.
püspök.

A wormsi birodalmi gyűlés.

— 400-dik évfordulóján. —

Folyó év április 17-én nagy ünnepe volt az egész világ protestánsainak. Ekkor volt 400 ik évfordulója a híres wormsi birodalmi gyűlésnek, amelyet V. Károly császár azért hívott össze, hogy ott Luthert reformelveinek visszavonására kényszerítse. A gyűlés nagy előkészületek után gyűlt egybe, sok-sok nagy úr, fegyveres vitéz és lelke üdvéért aggódó szegény nemes sietett oda. Akik a háttérben történő eseményeket ismerték, jól tudták, hogy itt tulajdonképpen nem csak egy egyszerű szerzetes vallomását fogják megbírálni, hanem arról a sokkal nagyobb jelentőségű dolgról is dönteni fognak, hogy a pápaság legyen továbbra is az úr Európában, vagy pedig a pápaság világi hatalma csupán a déli államokra korlátoztassék s a közép- és észak-európai államok függetlenítsék magukat Rómától. Ez volt a wormsi vitának tulaj-

donképeni lényege. Luther egyelőre inkább csak eszköz volt ebben a politikai mérkőzésben. V. Károly császár a pápaságnak föltétlen híve volt s mindenképen annak tekintélyét akarta védeni. Ezért elrendelte, hogy a legkitünőbb készütségű katolikus papok keljenek vitára Lutherrel. Különösen a trieri officialisban, Eck Jánosban bíztak nagyon, aki vitakozni is jól tudott, a bibliát is jól ismerte s felettes hatóságai előtt is kedvelt szónok és tudós volt.

Eck büszkén s gőgösen látott a mérkőzéshez. Bizva egyfelől saját tekintélyében, másfelől abban, hogy a jámbor Luthert a birodalmi gyűlés pompája, az egybegyűlt sokaságnak hatalmas izgalma meg fogja zavarni, lealázólag kérdezte: szándékában van-e visszavonni állításait? Mindenki azt várta, hogy Luther röviden „igen“-nel fog válaszolni. Luther azonban kitért a válasz elől s gondolkozási időt kért. E habozás általános visszatetszést szült. „Tekintélyéből sokat veszített“ — mondotta róla Aleander. Ez történt 1521. április 16-án.

Április 17-én tovább folyt a gyűlésezés. Eck nyers hangon vonta felelősségre habozása miatt. Ugy látszik, az éjszakai pihenés, mialatt leszámolhatott önmagával s ellenfeleivel, megbátorította Luthert, mert most már dacosan, habozást nem ismerve válaszolt. Háromféle írása van neki — ugymond: építő iratok, melyeket még ellenfelei is becsülnek, ezeket nem szükség visszavonnia; vitairatok a pápa és a pápások ellen, ezeket nem tudhatja többé visszavonni, el vannak azok már terjedve nagyon; támadó iratok egyes személyek ellen, amelyek ugyan itt-ott túl hevesen vannak írva, de szintén közkézen forognak s visszavonásuk a tárgyi igazságok miatt lehetetlen. Csak egy esetben tudna ráállani arra, hogy minden eddigi kijelentését visszavonja s magát ellenfelei előtt megalázza: ha azok a prófétáknak és a szentírásnak szavaiból bizonyítanak be, hogy tévedett.

A gyűlés nem szándékozott Lutherrel részletes vitakozásba bocsátkozni, ez sértette volna a pápaság tekintélyét. Inkább színházi látványosságnak volt szánva a wormszi gyűlés, hol a felvonult egyházi és világi hatalmasságok előtt porig fog aláztatni Luther s ezzel a megsértett rend és béke helyreállítatik. Most azonban, hogy Luther a neki szánt szerepet nem úgy játszta, miként tőle elvárták, az egész gyűlés zavarba jött. Először is Eck szólalt fel. Luther tanai — ugymond — mind olyan tévedések, mint Wiclifnek és Hus Jánosnak a tévedései, melyeket az egyház régen megcáfolt, tehát újabb cáfolásnak itt nincs helye; aztán meg a dolog még nem is olyan veszélyes, hiszen nem is minden eddigi állításának visszavonását kérik, hanem csupán azon állításokét, amelyeket már a konstanci zsinat is elítélt. Luther azzal válaszolt, hogy ő sem pápai, sem zsinati végzéseknak nem hisz, mert azok tévedhetnek, az ő igazsága a szentírásban van s ha kiakarják mutatni, hogy tévedett, a szentírásból mutassák ki azt. A vitakozás most már nem volt kikerülhető s a nagytudományu hírében álló Eck heves vitát provokált, mihez többen s szenvedélyesen csatlakoztak. Már úgy látszott, hogy a derék mérkőzés legalább is eldöntetlen marad s ennél fogva a pápaságnak képviselője nem tudja legyőzni a fellázadt alattvalót, amikor a császár indulatosan fölkel helyéről s bezárta a vitát. Olyan volt ez a jelenet, mint hatalmas mennydörgés vihar közben. A cikázó villámok még tüzeesebbek lettek, a zápor ömlött szakadatlan s a fergeg vadul üzte tova az esőfelleget.

Az általános izgalomban csak egy ember maradt nyugodt. Arca sápadt a megilletődéstől. Hangja tisztán csengő. Csak áll, csak néz a vihar kavarta fergetegbe s félig hangosan, félig hallkan mondja: „*Itt állok, másként nem tehetek. Isten engem úgy segítjen!*» Nem a büszke császárnak, még csak nem is a gőgös Ecknek voltak mondva e szavak. A lélek szólott Istenéhez, mintegy öngazulásul.

A birodalmi gyűlés széteszlott, a vihar elmúlt, de a keresztény világ többé nem volt egységes. Luther prófétája lett a lélek jobb meggyőződésére hallgató világnak s a pápaság világi hatalma kiszorult közép és északeurópából. Az események aztán gyorsan váltogatták egymást, a vallás ügye hol magánügy, hol nyilvános közügy lett, a hitbeli dolgokból hol egyházi, hol világi ügyet csináltak. Európa lelkiismerete évszázadokon keresztül háborgott még azután s sokáig nem lehetett tudni, hogy Luther fellépésének politikai hordereje volt nagyobb, vagy pedig a lelket érintő vallásos ereje. Azonban ma, 400 évvel e nagy események után, látjuk, hogy a Luther személyében kibontakozó protestántizmus egy új világnak volt hirdetője s megteremtője: a személyes meggyőződés világáé. A tekintély világa a wormszi gyűlés óta végleg eltűnt s helyét a protestánsoknál is, sőt ma már joggal mondhatjuk el, hogy a római katolikusoknál is a személyes meggyőződésnek világa váltotta fel. Látjuk napjainkban, hogy minket keresztényeket ma már inkább csak multunk tradíciói választanak el, mint hitelveinknek gyakorlati vonatkozásai. Ha még ma is vannak közöttünk pogányok, azok nem azért ilyenek, mert más hitűek és más szertartásuak, hanem azért pogányok, mert lelkük még nem finomodott a keresztény erkölcsöz. A protestántizmus közelebb hozta a művelt embereket egymáshoz s saját magukhoz is és ebben rejlik világtörténeti jelentősége.

Azonban a protestántizmus jelenlegi eredményeivel nem jelenti a végcél. A tekintély elvét a személyes meggyőződés elve váltotta fel benne s jelenleg ez jellemzi a protestáns hitet. De ez csak átmeneti állapot. Majd ha a személyes meggyőződés az igazság erejétől lesz áthatva s a személyes meggyőződést az igazság ereje fogja heveníteni, mondhatjuk el, hogy a protestántizmus elérte fejlődésének tetőfokát. Ha oly nagy lesz mindenkiben az igazságérzet, a kölcsönös és minden teremtetett lényt egyformán illető igazság ereje, hogy ösztönszerűleg csak igazat szólunk s igazat cselekszünk és soha eszünkbe nem jut mással szemben igazságtalanságot elkövetni, mondhatjuk el, hogy személyes meggyőződésünk jézusi szellemtől van áthatva.

Ma még nagyon messze vagyunk ettől az állapottól. Az ököljog és erőszak urak a földön. A protestántizmusra még nagy munka vár, mit karöltve kell elvégeznie a katholicizmussal. Új társadalmat kell felnevelnie, amely ép oly szilárd meggyőződéssel hirdesse s cselekedje a kölcsönös igazságot, mint Luther a wormszi gyűlésen.

Április 17-én nem csupán a lutheránusok ünnepeltek, hanem ünnepeztünk mi is, unitáriusok, kik a hutheri reformáló szellemnek szintén örökösei vagyunk s kik mindenkit magunkénak vallunk, ki az emberiséget jobba, tökéletesebbé igyekezett tenni. Luther a mi apostolunk is, — — miért is áldassék általunk is emlékezeté!

Dr. Borbély István.

Vissza és előre tekintés.

E közlönyben „Egy őszinte szó“ cím alatt megjelent közlemény a tartalmának megfelelő mérlegelésben részesült — lelkészeink részéről. Igaz gyönyörűséggel olvashattuk úgy a megjelent, — mint az itt-ott hallott — nyilatkozatokat; komolyan, tárgyilagosan boncolták a kényes kérdést s büszkeséggel állapíthatjuk meg, hogy azok mindenikét a helyzet súlyos voltának átérzése, a javítási törekvés forró vágya jellemezte és egy jobb jövőért való elszánt munkálás készsége ékesítette.

Most, midőn a vonatkozó közlemények végéhez jutottunk, mérlegeljünk. A javítás volt a cél s e cél szempontjából az eredmény az: a mi érték.

A megnyilatkozások egybehangzólag megerősítik, hogy a belső emberek és hívők érzelmi közössége között tényleg van hézag. E hiány okát: Ürmösi I. afia: a szociális tevékenység fogyatékosságában; Aranyosi afia: a társadalmi szervezet jeleni ziláltságában; Őszinte öreg: a belső emberek egymás közötti gyakori viszályában; Keresztési afia: az anyagiak rendezetlenségében és a belső emberi szolgálati viszony minőségének bizonytalanságában látja.

Mindenesetre még érdekesebb lett volna, ha az érzelmi közösség hiányának indokai mellett a javítási terveket is felsorolták volna nyilatkozó afiai, nemcsak a „miért“-re adnak feleletet, hanem javítási terveket is fejtenek ki; de így is érdekesek és értékesek, mert minden nézőpont világított meg oly jelenségeket, melyeket egyetemes egyházunk vezetőségének kívánatos megfigyelni és értékesíteni.

Mindennek dacára aligha tévedünk, midőn azt hisszük, hogy az eddig előtört kívánalmak egészbeni megvalósítása se lenne képes belső embereink *összesége* és híveik között az érzelmi közösséget helyreállítani; lehetnek ugyanis — minthogy vannak is — belső emberek, kik fajilag nyugalmas és rendezett társadalmi körzetben működnek, kiknek parochialis dotatiojuk is — az átlaghoz viszonyítva — bőkezű, kiknél a belső embereknek egymás közötti egyetértése sem fogyatékos, mégis nemcsak szellemi, de erkölcsi értéktermelésük nyomait se látjuk, sőt vezetésük alatt úgy az egyházközség fejlődése, mint a hívők értékének fejlesztése egyenesen a decadentia jelenségeit mutatja. Lehetnek esetek, — minthogy vannak is — midőn az érzelmi közösség helyreállításának útjában a belső ember egyenesen kerékkötő.

E hátrányos helyzet — mely hála Istennek csak kivétel — az illető belső ember képességeinek, avagy cselekvési akaratának hiányán alapul. A képesség megállapítása és fejlesztésének kérdése egyenesen a teológiai nevelést állítja előtérbe. Ez gyakorolhat idejében selectiot, ha képesség hiányt állapít meg és ez kell hogy kifejlessze a képességet és cselekvési akaratot, ha azok az ifjú papnövendékekben szunyadoznak.

Igazán sajnáljuk tehát, hogy a kérdésnek épen ezen ága nem nyert elég megvilágítást. Ürmösi afia ugyan érinti teológiánk nevelési rendszerének hibáit s hangoztatja, hogy „a tudományos képzés színvonalát emelni kell“, de a gyakorlati teologia is követeli ugyanazon rangsort; Őszinte öreg is ide céloz, midőn nevelési rendszerünket kritizálván, nagyon okos, de szivtelen, lélek nélküli nevelési systémát emleget és Aranyosi afia is a lelkészkedés gyakorlati oldalát fogyatékosnak

látja mai akadémiai nevelésünkben, de mindenik csak érinti a kérdést, s így méltán sajnáljuk, hogy azok, kik a theologiai nevelésnek tényleges tényezői s kik a megállapítás és javításnak legelső elhivatottjai, éppen azok hallgattak mélyen s nem siettek irányítót nyújtani. E kérdés annyira fontos, hogy helyes megoldás nélkül felelte napirendre nem térhetünk s úgy hisszük, hogy vele mielőbb érdemlegesebben és kimerítőbben kell foglalkoznunk.

Mindhogy a theologiai nevelés kérdése elsősorban a jövő nemzedék építését hivatott munkálni, jelen közleményeink pedig a mai helyzet lehető javítását tárgyalják, maradjunk ez uttal csak az utóbbinál.

Mindazoknak, kik a magyar unitarizmus szervezetének működésében, hitelveinek a hívőkkel közvetítésében hivatásszerűleg működnek, tudatában kell lenniök annak, hogy a szervezet működése akkor erőteljes, ha annak minden része egész munkaerejével teljesíti ott és azt a köteleltséget, a hol és melyre elhivatott, vállalkozott. Tudniok kell azt, hogy a részek mindannyija egy organismusnak tagjai, melynek egy a vérkeringése, ha tehát az organismus bármely részének működése fogyatékos, vagy benuult, annak hátránya a többi részekre — az egészre — visszahat.

Ennek természetes következménye, hogy az organismus minden része egyformán értékes az erőteljes működés szempontjából. Nincsenek születési, vagy öröklött előjogok, de nincs állandó helyhez kötöttség sem. Értékmérő: a hűséges köteleltségteljesítés.

Valamint az organismus csak akkor működhet erőteljesen, ha annak minden részecskéje egész munkát fejt ki, úgy a részecske is akkor fejtheti ki teljes munkaerejét, ha ép, erőteljes, egészséges. Kettős tehát a feladat: az organismus kell, hogy gondoskodjék arról, hogy a részek állandó munkaképessége meglegyen, viszont a részek kötelesek teljes munkaerejükkel az organismus zavartalan működését biztosítani.

Magyar unitárius egyházunk szegény az anyagiakban, fogyatékos erőforrásaink az utóbbi időben még fokozottabban lettek támadva, annak tehát, ki az egyház nemes szolgálatára határozta el magát, számolnia kellett lefokozott igényekkel, sőt nélkülözésekkel is. Annak, ki az unitarizmus tövises, de dicső utain futja meg földi pályafutását, tudnia kell, hogy az egyház csak: a mindennapi kemény kenyeret, a mindennapi szolid ruházatot és gyermekeinek a lehető ingyenes nevelést biztosíthatja csupán, de viszont e minimumot biztosítani kell.

Ha az egyház e biztosítást nyújtja, akkor nemcsak elvárhatja, de meg kell, hogy követelje minden szervétől azt, hogy az egyház szervezet céljának nemes munkájában, az öntudatos unitarizmus teremtésében, az általános emberi cultura fejlesztését munkáló értéktermelésben egész munkaerejével résztvegyen. Az a részecske, mely e részvétellel képtelen, vagy mely a reávaró köteleltségek teljesítését elmulasztja, az kicserélendő, mert az egész nem szenvedhet, működése nem benuulhat meg egy beteg részecskéért, miként a gépezet sem szüntetheti meg működését azért, mert egy csavar rosszul működik.

A mai modern felfogás szerint — tudjuk — nem kívánatosak a kényeszereszközök alkalmazásai, nem kívánatos a fegyelmi törvények szigorú alkalmazása sem; de hisz nem kívánatos eszköz az orvosí bonckés sem, azonban nélkülözhetetlen ott, hol operálni kell; már pedig tudjuk, azt is, hogy az operatio a beteg testrész eltávolításának egyetlen eszköze.

Óhajtanók magyar unitarismusunkat annyira fejleszteni, hogy annak részei ne kötelességet, hanem hivatást teljesítsenek az emberi művelődés történetében, mely értéket jelentsen, más nemzetbeli unitárius hitestvéreink szemében is.

Egyetemes egyházunk — az organismus — verejtékezve töpreng, kutat, dolgozik azon, hogy a reá háruló kötelességnek, a részek munkaképességének biztosítására lehetőleg eleget tegyen. Tudjuk, hogy az egyházközségi és belső emberi kataszter elkészítésének adatai bekérettek s azok feldolgozása serényen folyik; tudjuk, hogy az egyház szervezeti reformok kidolgozása s tető alá hozása ez év munkaprogrammja; törekszik az általános értéktérrelést minden eszközzel előmozdítani; erősíti angol és amerikai hitestvéreinkkel az intensiv kapcsolatot s azokért a szeretetteljes adományokért nemcsak meleg köszönetet, de érdemes és értékes szellemi ellenértéket is nyújtani

Van reményünk, hogy Isten segédelme — siker — kíséri törekvéseinket, de e sikerért összes munkaerőnk összetételére, mindnyájunk hatalmas munka energiájára van szükség. Ennek nyújtását reméljük, kérjük, várjuk; ha muszáj, végszükség esetében követeljük is.

Dr. Ferenczy Géza.

Az unitárius egyház alapítványainak ismertetése.

II. Dersi János alapítványa.

Harminc éve pihen a marosvásárhelyi temetőben Dersi János. A milyen csendes, zajtalan volt élete, bizonyára megharagudnék, hogy emlékének felidézésével megzavarom síri nyugalomát, de megbocsátana, ha megtudná, hogy emlékezetével az Ő életeszmejének: a nemzeti művelődésnek gyújtok őrtüzet.

Dersi János *) 1830-ban az alkotmányos nemzeti élet ébredésének hajnalán született. A kor hazafias, nemzeti szelleme áthatotta az iljú lelkét és a szabadságharc katonája lesz, végig küzd az egész szabadságharcot s annak szomorú leverése után visszavonul és egész életét a gazdasági pályán tölti el.

Előbb haszonbérleteket tart, majd csalódott házassága után a maga szerezte pusztaszentmiklósi birtokára megy és itt tölti idejét csendben, elvonultan gazdálkodásban és a természetet, a vadgalamb bűgös erdőt, az aranykalászos, hullámzó vetéseket, a pacsirta daltól hangos, virágillattól mámoros rétet csak akkor hagyja el, ha mint maroskövi gondnokot a kötelesség az egyházi élet mezejére szólítja, a hol hivatása teljesítésében épen úgy helyt áll, mint a harc mezején.

De bármilyen zárkózott életet is élt Dersi János, ez az élet nem volt az önző ember egoista élete, mert az ő életét besugározta egy eszmény, a melyért él, küzd, fárad és dolgozik, ez pedig az a gondolat, hogy a nemzeti nagyság, boldogság és jövő alapja a művelődés, a tudomány, a kultúra és hogy a magányban és a világ szemléletében

*) Életrajzát lásd „Dersi János emléke” alatt az E. K. Tanács által 1893-ban kiadott füzetben. Kapható az egyházi levéltárban.

megerlelődött e gondolatnak: a nemzeti művelődésnek örök tüzet gyújtson, lemond az élet hiú örömeiről, hogy egy élet munkásságának gyümölcsét letegye a nemzeti művelődés oltárára.

A ki így gondolkozott, így élt és így halt meg, annak élete nem volt hiábavaló, az megszerezte az örök élet koronáját.

Dersi János 1890. augusztus 30-án kelt végrendeletében csaknem egész vagyonát az unitárius Egyháznak, életeszmejéhez híven a nemzeti művelődésnek szolgálatába állította.

Dersi János a sz.-kereszturi gymnasium VI. osztályának felállítására még életében 10.000 forintos alapítványt fizetett be az Egyház pénztárába, majd hivatkozott végrendeletében:

Marosvásárhelyt egy házat „papi lakásul“ a marosvásárhelyi unitárius egyházközségnek; Marosvásárhelyt a főtéren egyemeletes házat „Dersi János táp- és ösztön-díj alap“ címen a kolozsvári főiskolának hagyom azon rendeltetéssel, hogy jövedelméből 15 unitárius, szegény, jó magaviseletű tanuló évi 100—100 forint segélyben részesíttessék.

Tordaaranyos megyében levő pusztaszentmiklósi birtokát pedig ugyancsak „Dersi János táp- és ösztön-díj alap“ címen a sz.-kereszturi iskolának hagyja 20 tanuló hasonló segélyezésére és az itt alkalmazott tanárok fizetési javítására; és az erdélyi közművelődési egyletnél a „célba vett hazafias és nemzeti cél előmozdítására“ 10.000 forintos alapítványt tesz.

A mi a legjellemzőbb és belevilágít örökemlékezetű alapítónk lelki- és gondolatvilágába, hogy végrendeletében kiköti, hogy csakis „éptestű és egészséges fiatalok“ segélyeztessenek, mert amint kifejzi „hagyományom élvezetében csakis a jövőt biztosító életképes nemzedéket akarom részesíteni.“

Íme a jövő képe Dersi János lelkében: a kultura és az erkölcs emelők nevelkedett, de testileg erős, egészséges nemzedék!

Dersi János élete is azt igazolja, hogy az emberi életnek csak akkor van értéke, ha azt eszmei, erkölcsi tartalom tölti be s az embernek az emberiség szellemi, kulturális hivatásával szemben kötelességei vannak s Dersi János nyugodtan pihenhet, mert ezen kötelességének eleget tett s azon fohász után, mellyel végrendeletét befejezi és „kéri az isteni gondviselést, hogy véghetetlen és mindenható kegyelmét továbbra se vonja meg szeretett hazájától, nemzetétől és egyházától s a tanintézetek előjáróitól, hogy századokon keresztül hú sáfárjai lehessenek szerény alapítványának“, nyugodtan és boldogan tekinthet le intézményeire, mert alapítványai ma is a nemzeti művelődést szolgálják és hogy nem hűtlen sáfárookra bízta kedvenc eszméjét, mutatja az, hogy az általa úgy szeretett Szentkeresztúron már diszes főgimnázium hirdeti a magyar kultura diadalát.

III. Kövendi Kovács Dénes és neje Bencze Anna alapítványa.

A vargyasi, majd a déesfalvi parochián szolgálja az Urat Kovács Dénes. 16 évig hirdeti az ígét, de hogy egész élete összhangban volt az ígével, azt végrendeletével erősíti meg, a melyben az unitárius Egyházat teszi meg örökösévé, hogy miután életében is az egyházat szolgálta, egy élet munkásságának gyümölcsével halála után is szeretett egyházát szolgálja.

Az unitárius lelkészi állás soha sem volt jövedelmező állás, de akit a hivatal apostoli szeretete, az isteni hivatás fanatikus hite és a krisztusi szeretet szelleme tölt be, az a szegény parochián is boldog lehet, sőt szűkös viszonyok között is magasabb eszményi célért küzdhetett és élhetett.

Ezt bizonyítja a Kovács Dénes élete!

Ugy látszik, Kovács Dénes, mikor a palástot vállaira vette, örökre eljegyezte magát az unitárius egyháznak, mert egész élete az Úr szolgálatain kívül nem volt más, mint a hangya gyűjtő munkája, de ez a gyűjtő munka nem volt eszményi cél nélkül való, mert egész életét és minden munkásságát egyetlen egy eszményi cél irányítja, az unitárius egyháznak „kiolthatatlan szeretete.”

És ebben a nemes munkában méltó társa volt neje, Bencze Anna, Kriza János unokahuga, aki az ő önzetlen lemondásával és férje akaratának tiszteletbentartásával ép olyan örök emléket állított nevének, mint Kovács Dénes.

Kovács Dénes 1890 ben halt meg Bágyonban és 1889. dec. 18-án kelt végrendeletében az unitárius vallásközönséget teszi meg általános és egyedüli örökösévé és pedig azon rendelkezéssel, hogy:

bágyoni birtokának jövedelme a vallásközönség neveléstügyi céljainak fejlesztéséül, a kolozsvári unitárius főtanoda egyik tanári széke költségeire fordíttassék,

azonkívül egy bizonyos tőkét hagyott azon rendeltetéssel, hogy annak kamataiból a Főtanács által szegényebb állapotban lévő belső emberek között segély és pedig lelkész részére 100, kántortanító részére 50 frt. adassék.

Elrendeli, hogy hagyománya Kovács Dénes és neje Bencze Anna címén külön kezeltessek, „hogy a késő utódok előtt is emlékezetben tartassék végrendeletem, melyet Egyháзам iránt való kiolthatatlan szeretetemnek, ragaszkodásomnak jeléül, egy élet fáradságos munkálkodása gyümölcsét vettem nemes örök céljai fejlesztésére.”

Az isteni gondviselés és a mindenható kegyelme legyen velünk és sohase szűnjön meg felettünk örködni!!

Kovács Dénes és Bencze Anna azért nyugodtan pihenhetnek sirjaikban, mert hagyományuk kívánságuk szerint az Egyház örök céljait szolgálja és sirjuk felett az egész Egyház kegyelme és szeretete örködik.

Pákey Lajos.

1853–1921.

A sírfeliratok és nekrologok évszámköz-vonás, az örökre elmúlt életidő e szomorúan ismert jele oly rövid, mintha az emberi életnek az örökkévalóságához mért lesújtó kicsinységére akarna emlékeztetni.

E kicsinységet akkor érezzük igazán, midőn Isten egy-egy nagyobb lelket szólít el sorainkból.

Szívünk az elszakadt hur nyugtalan visszazengéseként érzi, hogy a megszűnt étellel megszakadt valami, ami a miénk is, ami nekünk is drága volt.

Pákey Lajos halálával sokan éreztük ezt s az ő értékének az az

egyik legigazibb fokmérője, hogy elmúltával oly sokan más és más veszteséget érezünk.

Pedig ő oly csendesen élt közöttünk, hogy az utolsó évtized új nemzedéke már alig ismerte, s maga írta magáról, hogy minden pillanatának munkára fordítása elszigeteltté tette. Azonban nem volt ő igazán elszigetelt. Csak megnőtt s azoknak, akik társaik közül kinőnek, még a jobbik sorsuk az, ha kicsinyek nyugodni hagyják s nem törnek rájuk.

Pákey Lajosnak nem voltak ellenségei s azok, akik közelről ismerhették, csak szeretni tudták. Közelről gyöngéd, finom, szerető lélek volt, aki minden szépben és nemesben gyönyörködött s egész életét családján kívül a köznek és a művészetnek szentelte.

Szálló éveivel éreztük s érezték, hogy mily szomorú igazság az ilyen szabású embernél az *ars longa, vita brevis* igazsága.

Aggódva figyeltük, hogy évek óta készített nagy műve: *Kolozsvár építészeti emlékeinek rajzai* mennyire haladt. És e nagy munka Pákey Lajos egyetlen befejezetlen alkotásául maradt hátra.

Egyebekben Pákey Lajosnak mind élete, mind pályája műalkotásai befejezett, szép, harmonikus egészek.

Nem érte el élete minden eszményét; de maradandókat alkotott. S ha az emberi érték egyik legigazabb mértékével, az elmúlt élet után maradó alkotásokkal mérjük őt, akkor nyugodtan sorozhatjuk életpályája nagyjai közé.

Mert az bizonyos, hogy kivált pályája kezdetén tömérdek küdelme volt az emberek és viszonyok kisszerűségével; de mégis a béke áldásaival járó föllendülés megadta neki azt a szerencsét is, hogy néhány nagy, monumentális épületben örökíthette meg alkotóerejét, izlését, tudását, művészetét. És ezek azok, amik az emberi halhatatlanságot biztosítják.

Pákey Lajostól mintegy ötven világi középület, templom, kastély, magánház, siremlék, szobortalpazat és emléktábla maradt hátra. A pozsonyi Mária Terézi szobor talpazatán s Fadrusz János budai műtermén és házában kívül minden alkotása Erdélyben van. És mi unitáriusok büszkén mondhatjuk ezekből kolozsvári kollégiumunkat s székelykeresztúri főgimnáziumunkat, Brassai Sámuel és Berde Mózes siremlékeit s több templom közt a bölöni és udvarhelyi templomainkat a magunkénak.

De a miénk volt szívvel-lélekkel az alkotó művész is.

Ósrégi székely nemes család sarja volt. Elődeit Pákey *Tamások*-nak hívták. Közülök az 1604-ben született pákey Tamás Jánosnak désfalvi Veres Mártától származott utódai azok, kiket a Tamás név elhagyásával Pákeyeknek neveztek. A család ez az ága kétszáz év óta lakik Kolozsvárt. Házassági összeköttetések a legjobb családokkal hozták őket rokonságba. Maga Pákey Lajos névszerinti leszármazottja volt Linczig és a Saláknak, Jánosnak, a híres kolozsvári főbirónak. Első ide költözött elődje Pákey János regényes ifjúsága után 1714-től 1748-ig mint unitárius pap és theologiai tanár egyik kiténő ereje volt egyháznak. Utódai közül Pákey János Kolozsvár fő és királybirája volt, Pákey Lajos ha-onló nevű édesatyja pedig (1808—1864) mint főkormánybiztos titkár s egyháznak mindenkor lelkes hive végezte pályáját.

Maga az édesapa széles ismeretkörű, művelt, művész lelkű ember volt. Számos rajza és vízfestménye maradt hátra, melyekből Hunyad és Déva várai s a demsusi templom történeti becsű emlékek. Tőle örökölte

Lajos fia művészi hajlamait, melyek korai megnyilatkozására érdekes bizonyíték az az öt és fél éves korából maradt vízfestmény, mely egy emeletes házat és egy templomot ábrázol. Mintha jelképe lenne Pákey Lajos későbbi pályájának.

A fogékony lelkű gyermeknek a művészi becsü családi képekben az izléses régi butorokban és házi emlékekben a szerencse kétségtelenül kedvező tárgyi környezetet juttatott örökölt hajlamai fejlődéséhez. De méginkább megadta ezt szülőiben. Megértő édesatyja Sárdi Istvánt, a későbbi jeles rajzoló és festőművészt járatta házához fia rajzoktatójának s mire Pákey Lajos VI. osztályos deák lett, egyháza már őt alkalmazta az unitárius kollégium elemi osztályai rajztanítójának. Kitünő képzettséget nyert a zenében is. Az ő nevéhez fűződik kolozsvári kollégiumunk zeneegyletének megalapítása.

A középiskola végeztével az ifju Pákey vonzalmát követve, műépítészsé öhajította magát kiképezni. Pályaválasztásában azonban jóformán csak a családja tagjai értettek egyet vele, míg legtöbben finyásan kicsinyelték, hogy az előkelő család kitünő tehetségű tagja holmi „pallérságra” szánta magát. Pákey azonban elindult a választott pályájára, s a budapesti József műegyetemen 1872-ben megkezdett tanulmányait 1873-ban Münchenben folytatva, 1876 végén a bécsi képzőművészeti akadémiára ment s itt a nagyhirű dán br. Hansen Theofil iskolájába iratkozott be.

A XIX. században a nagy építőművészek közül senki sem ismerte úgy a görög építészet titkait és nem alkalmazta megkapóbban szépségeit, mint ez a nagy építőművész. És midőn Pákey hozzakerült, s a parlament palotájának építésénél irodájában is alkalmazta, a nagy apostól rövid idő múlva megismerte a fiatal lélek nagyraihivatottságát. Pár hónap múlva Pákey egyik legkedveltebb tanítványa lett. Viszont reá is mulhatatlan benyomást tettek az itt töltött évek. Halála előtt negyedével is azt irta erről az időről, hogy ez volt pályáján élete legszebb korszaka. Itt hatottak reá a klasszikus művészetek örökre megigéző erővel. Legkiválóbb alkotásai mind azt a szellemet tükrözik a melyre legjobban br. Eötvös Józsefet idézhetjük: ami valóban nagy, az egyszerű is. Pákey épületei ilyenek.

Ha a renaissance derűs nyíltságát, komoly szépségét, nemes egyszerűségét épületen akarjuk megmutatni, úgy külsőjére Erdélyben ma sincs alkalmasabb példa a Kolozsvári unitárius kollégiumnál, vagy vidéken a székelykeresztúri gimnázium épületénél. Ebben az izlésben építette a Kolozsvárt az iparmuzeumot, a Kereskedelmi Akadémia épületét, az Unióutcai Merza Lajos féle házat, vidéken a várhegyi Bornemisza kastélyt.

A barokk izlés diszpompáját, nemes finomságaival, korcs tulzásai nélkül választotta meg a New York szálló épületében, a rokokó báját a magyar nemesi színjátszó társaságnak a kolozsvári Rhédei házra alkalmazott emléktábláján. Siremlékei közül Kéler Ilona színművésznő sírköve előtt a nagy klasszikus emlékek kibékítő hatását éreztük.

Pedig Pákey pályája kivált kezdetben nem volt nyugodt.

Midőn Miklós testvére halálával 1880-ban a családja iránt tartozó kötelességek hazaszólitották őt s Kolozsvár városa főmérnökévé választotta, ugyancsak dőcögve indult meg itt művészi élete. A fejlődésnek rugaszkodó város sokféle, de pénztelen tervszövése meddő-munkákra kárhöz-tatta. Az építőművész felmérte és lejméretezte a várost, csatornázási, vízvezetéki és utcanyitási terveket kellett készítenie, melyek legnagyobb

részt az anyagiak hiányában nem kerültek kivételre, csak a levéltár anyagát szaporították. Első kis építészeti alkotása a sétatéri őrház, első nagyobb a kolozsvári városi közbúváhid volt. Örült, midőn az adminisztrációs feladatoktól az iskolába menekülhetett s 1884-ben ellátta az építő fa- és fémpári tanműhely s a központi szakipar rajiskola vezetését. Ezek szervezése és fejlesztése egyik legnagyobb érdeme. Államosításuk után a szakiskola, s utóbb a Ferencz József iparmúzeum igazgatója is lett. Már az előtt (1886) az a keserű csalódás érte, hogy a budapesti József műegyetem ókori építészeti tanszékére sikertelenül pályázott.

A sokféle veszdés és küzdelem azonban nem lankasztotta munkakedvét.

Amint a neki valóbb életpályáját megtalálta, főleg 1890 es évek derekától kezdve szakadatlanul dolgozott.

Ekkor építi Kolozsvárt a sétatéri kioszkot és korcsolyapavillont, a fém- és faipari szakiskolát, az Iparmúzeumot, számos magánházat s vidéken több kastélyt és templomot.

Mindezekben a rendeltetés külső kifejezésében, az épület összhangjában és nemes egyszerűségében mindenkor mesteri megoldásokat produkált.

És ugyanekkor időt kellett szakítania irodalmi munkásságra is. Mint városi főmérnöknek, a tömérdek adminisztrációs elfoglaltatás közt gondolni sem volt ideje ily irányu működésre. Mint tanár kényszerült rá. Midőn iskolája vezetését átvette, nem voltak az építőipari és építészeti tárgyakra szakkönyvek. A tanulók számára maga írt *Építési szerkezetant*, *Építéstant*, *Építési alaktant* és *Építési anyagismeretant*. Ezeket litográfia útján sokszorosított könyvalakú jegyzeteket használták iskolájában évekig. Különböző fölkerésekre tartott felolvasásai és előadásai a kolozsvári lapokban jelentek meg. Ezek egy részével olyan időkben, midőn a kolozsvári egyetemen nem volt a művészettörténetnek tanszéke, sem e téren komoly erdélyi magyar művelője, házagpótló szolgálatokat tett.

Sem itt, sem építészeti alkotásaiban nem hajszolta az újat. Mindkét téren a kiforrott eredmények szép és jó alkalmazását tekintette céljának. És ezt elérte. Német, francia, olasz és angol országai, valamint svájci utazásai alatt szerzett tapasztalatait, elsőrendű ízlését a kiforrott, klasszikus építőstílusok egy-egy kiváló emlékében testesítette meg. Ebben, a klasszikus zene művelésében s családi élete szépségében találta meg lelke ideáljait.

A zenében előbb zongorán, majd cellón játszott művészettel. — Kolozsvári házi kvártettje elsőrendű volt. Évekig rendes élvezői közé tartozott Brassai Sámuel is.

Családi élete állandó alapja volt lelke harmóniájának. Nagymivelt-ségű, finom lelkű neje Kőszegi Fangh Antonia a régi magyar nők örökbecsű lelki értékeivel gazdagon megáldva, mindig jó szelleme tudott lenni férjének s szárnyakat adott lelkének. Otthonuk tükrözte igazán felső világukat. A mult sok finom emléke és hagyománya egyesült itt a jelen vívmányaival, a munka, a rend, és a művészet tökéletes szép összhangjában. Aki itt megtordult, annak éreznie kellett, hogy nemes hagyományoktól megszentelt, fenkölt szellemű emberek között van.

E művészi ház dolgozószobájában hatalmas kötetekben pihennek a már elköltözött szép lélek rajzai, tervei. Velük együtt egy hatalmas

kötetben ott vannak Kolozsvár város építészeti emlékeinek elkészült részletei is. Mint a tört hegedűn az elszakadt húr.

Ma nincs senki, aki e munkát úgy befejezhetné, mint Pákey Lajos. És ez maga elég mértéke annak, hogy benne mekkorát veszítettünk.

Kelemen Lajos.

Teológiai Akadémiánk reformja.

Az 1915. évi főtanács-gyűlésén elfogadott és jóváhagyott szervezete és szabályzata az „Unitárius Teológiai Akadémiának” az azóta eltelt közismert körülmények miatt reformálásra szorul; több intézkedését kell helyesebbel fölcserélni, vagy kiegészíteni. Ennek az egyháziéletünkben nagyon fontos ügynek az előkészítésére vonatkozólag az E. K. T. 184—1920 sz. alatt 1920. III. 1-én a következőket határozta:

„E. K. T. tekintettel arra, hogy a Teológiai Akadémia két rendes tanára nincs itthon és a teológiai szabályzatban meghatározott tárgyak nincsenek különben sem ellátva, a Teológiai Akadémia működésének megvizsgálása és annak jövő fejlődése érdekében szükséges teendőkre való javaslat céljából a főtisztelendő püspök úr elnöklété mellett dr. Árkossy Gyula és Kozma Ferenc isk. felügy. gondnok, továbbá Gálfi Lőrinc, Csifó Salamon, Vári Albert, Csiki Gábor, dr. Ferencz József, dr. Költő Gábor, dr. Gál Kelemen, dr. Borbély István, Pap Domokos, dr. Varga Béla, Kelemen Lajos és Kovács Kálmán egyházi és püspöki titkár afiai személyében egy bizottságot küld ki.”

E bizottság még a múlt iskolai év folyamán megtette javaslatait a jelen tanévre vonatkozólag s az E. K. T. a javaslatok értelmében hagyta jóvá a jelen iskolai év munkáját.

Tekintettel azonban arra, hogy e bizottságnak feladatává tétetett a Teológiai Akadémia jövő fejlődését illetőleg is javaslatokat tenni, a bizottság tovább folytatta munkáját. Ez év elején dr. Költő Gábor egyházi referens, isk. felügyelő gondnok elnöklétével, majd ápr. 14—15-én dr. Ferenczy Géza főgondnok elnöklése mellett ismételt tanácskozásokat folytatott s abban állapodott meg, hogy saját kebeléből albizottságokat jelölt ki, feladatukul téve a megbeszélt elvi megállapodások alapján konkrét javaslatokat megszövegezni. Ez albizottságok a következők:

1. A papnövendékek internátusi elhelyezésére vonatkozólag: Csifó Salamon, Kovács Kálmán, dr. Gál Kelemen és dr. Kiss Elek.
2. A Teológia Akadémia tanulmányi rendjének felülvizsgálására: Csifó Salamon, dr. Kiss Elek, Vári Albert, Gálfi Lőrinc, dr. Gál Kelemen, dr. Borbély István.
3. A teológiai akadémiai rendes tanárok választására, illetőleg meghívására, rendkívüli és magántanárok képesítésére, óraadótanárok alkalmazására vonatkozólag: Csifó Salamon, dr. Gál Kelemen, dr. Borbély István, dr. Varga Béla, dr. Kiss Elek.
4. A Teológiai Akadémia szervezeti szabályzatára vonatkozó általános észrevételekre: dr. Kiss Elek, Csifó Salamon, Gálfi Lőrinc.

Ez albizottságok munkálataikat május folyamán az E. K. T. által megjelölt teljes bizottság elé terjesztik. Az így megállapított javaslatok az E. K. T. véleményes javaslataival ellátva döntés végett a jelen évi főtanács elé fognak kerülni.

Ad. 1736—1920.

E. K. T. sz.

A sirok gondozásáról.

E. K. T. felhívja esperes és lelkész afiai útján a kebli tanácsokat, hogy az egyes helyiségek temetőjében nyugvó kegyes alapítóink és kiváló egyházi embereink sírjának rendbentartásáról saját hatáskörükben gondoskodjanak, ha e kegyeletes kötelességet a hozzátartozók bárminő természetű ok miatt nem teljesítenék. Együttal felhívja E. K. T. esperes afiait, hogy e sirok állapotáról vizsgálataik alkalmával személyesen győződjenek meg s a vizsgálati jegyzőkönyvükben minden alkalommal külön pontban tegyenek jelentést. Kolozsváron és Székelykeresztúron ez a kötelesség a főgimnáziumi igazgatóságok ügykörébe utaltatik a jelentésétel kötelességével együtt.

A Magyar Unitárius Egyház Képviselő Tanácsának 1921. január hó 19-én tartott üléséből.

Ferencz József
püspök.

Kovács Kálmán
titkár.

E. K. T. gyűlés.

Az E. K. T. 3 hónapi kényszerszünetelés után 1921. április 13-án Ferencz József püspök elnöklésével gyűlést tartott. Az elintézetett ügyeket a tárgysorozat szerint ismertetjük.

1. Titkár ismerteti az elnöki elintézetett ügyeket.

a) Január havában: Pál Ferenc köri esperes kérdéseire közöltük, hogy az egyházkörök tiszviselői eddigi tisztelet- s fuvardijaikra számíthatnak, mert ezek költségvetésileg elő vannak irányozva, csak államsegély elmaradásával beállott pénzhány miatt nem lehetett még folyósítani. Sajnálattal vettük tudomásul, hogy szabédi, karácsonyfalvi, kénosi, homoródujfalvi és ürmösi felekezeti iskolánk helységhiánya miatt megszűnt; viszont örömeinkre szolgált, hogy a vargyasi egyházközség felekezeti iskoláját fenntartja, az olthévi egyházközség felekezeti iskolát állított fel és a homoródszentmártoni egyházközség felekezeti iskoláját újrászervezte. Tudomásul véve a székelyudvarhelyi iskolaszék ülésének jegyzőkönyvét, értesítettük az iskolaszéket, hogy a szervezeti törvény kebli tanácsra vonatkozó §-ai csak az elemi iskolai tanítókat érintik s hogy ez átmeneti időben a nevezett polgári fiúiskola minden ügyének intézését E. K. T. tartotta fenn magának. Csóklalvi új felekezeti iskolánk, valamint vadadi új felekezeti iskolánk bezáratása miatt államtitkárságnál eljárunk. Közoktatásügyi államtitkárságot értesítettük, hogy az unitárius egyház felekezeti iskoláinál külön rendtartási szabályzat és utasítás nem volt használatban, valamint külön tanterv sem, hanem e tekintetben — mutatis mutandis — a református egyházaké volt az irányadó. A háromszékköri esperes afiát értesítettük, hogy a nagyajtai lelkész afia és egyik ottani tanítónő között felmerült személyi ügynek nyugvóponttravitelét szükségesnek látjuk és e tekintetben megfelelő intézkedéseket tettünk, közölve azt, hogy lelkész afia a felekezeti iskolaiügyben vett főhatósági rendeletekhez és meghagyásokhoz képest járt el s ebben a körben a

főhatóság előtt semmi olyan cselekvése nem ismeretes, mely az innen vett meghagyásokkal ellentétben állana.

A közoktatásügyi államtitkárság előterjesztésünkre válaszulva jelenti, hogy mindenben fenntartja az 1907. évi népoktatási törvény intézkedését és csak az annak megfelelő iskolákat engedélyezi, de iskolaépületeinket mint a magyar állam jogutódja vissza nem bocsátja.

b) Február havában: Megkeresésre értesítettük a vallásügyi minis-teriumot, hogy lelkészeink közül papi állását egyik sem hagyta ott s a lelkész jelöltek közül sem lépett senki állami szolgálatba. A theol. aka-démia igazgatójának előterjesztésére a távollevő tanárok helyett a vizsgálatokon való kérdezésre dr. Kiss Elek és Vári Albert fiait kértük fel, továbbá jóváhagytuk, hogy a második félévben a jogi előadásokat dr. Tóth György s német nyelvet dr. Gál Kelemen adják elő. Tudomásul vettük a közoktatásügyi államtitkárság intézkedését, mellyel a vadadi és csókfalvi elemi iskoláknak újra megnyitása rendeltetett el. A kolozsvári polgári iskolai tanárképző intézetben a vallásos oktatás ellátására Vári Albert vallásnánrt kértük fel. Az egyházi alkalmazottaknak mozgósítás esetében a katonai szolgálat alóli felmentése tárgyában a szükséges felhívásokat kiküldöttük. Sajnálattal vettük tudomásul, hogy a székely-kereszturi főgimnáziumban a skarlátjárvány fellépett és jóváhagyólag vettük tudomásul, hogy orvosi intézkedésre az igazgatóság febr. 2—20-ig járványszünetet volt kénytelen adni. Városi hitoktatóinkat értesítettük, hogy csak azokat a hitoktatókat bocsáthatjuk jelenleg eskütre, akik valamely iskolánál külön és önállóan és célra rendszeresített állásban teljesítenek hitoktatót. A felsőrákosi felekezeti iskola megszűnését tudomásul vettük. Sajnálattal értesültünk a szentivánlaborfalvi torony fedelének megrongálásáról s a bemutatott tervszerinti javító munkálatok vég-zésére engedélyt adtunk. Stb. stb.

2. E. K. T. a székelykereszturi főgimn. igazgató felterjesztésére meghatározza, hogy az 1907. május 12-én „Gombos Erzsí” címen tett alapítvány jövőben „Gombos Sámuel és családja és Gombos Erzsí egyesített alap” címen az alapító levél minden egyéb rendelkezéseinek hatályban tartásával a székelykereszturi takarékpénztárban kezeltessek.

3. E. K. T. a székelykereszturi főgimn. igazgatóságának jelentésé-séből sajnálattal értesül arról, hogy a konviktus nem tud kijönni a meg-határozott díjakból. A főgimn. igazgatóságnak utólagos jelentéséből az állapítható meg, hogy a folyóévi, valamint az előző évi pénz és termény hátralék oly nagy méretű, hogy annak gondos, pontos és szigorú behajtása mellett a konviktusnak feltétlenül ki kellene jönnie a meghatá-rozott díjakból. Tekintettel arra, hogy a konviktusi gondnok jelentése szerint a hátralék legnagyobb része a szünetidő letelével, április 4-én be fog folyni, — E. K. T. a díjak emeléséhez nem járul hozzá, hanem utasítja az igazgatóságot, hogy a konviktusi szabályzat értelmében a legszigorubbán járjon el a fennálló pénz s különösen a nagymérvű terményhátralék behajtása körül.

4. E. K. T. elfogadja székelykereszturi főgimnázium és konviktus számadását, az utóbbiakra terjedelmes és részletes észrevételeket tévén.

5. E. K. T. a marosköri esperes jelentéséből örömmel és meg-nyugvással értesül a nyárádszentmártoni-csikfalvi egyházközségek hívei-nek azon nemes áldozatkészségéről, hogy megrongált templomtornyuk kijavíttatására 6.943 leu összeget adományoztak. A nemesszívű adako-

zóknak hálás köszönetét fejezi ki s meghagyja, hogy E. K. Tanács köszönő iratát a templomban a hívek előtt lelkész afia olvassa fel.

6. E. K. T. méltányoló elismeréssel értesült küküllőköri esperes felterjesztéséből arról, hogy Járay Béla birtokos, egyházi tanácsos „Járay Béla alap” címen a désfalvi unitárius egyházközség mindenkori lelkészének fizetéspótlása javára 5.000 leu alapítványt tett és azt készpénzben a désfalvi egyházközség pénztárába befizette.

7. E. K. Tanács Sárosi József ravai lelkész afiának és nejének az E. K. T. által elfogadott konvikтусi alapítványát a beadott kérdésben felhozott okokra való tekintettel 1919. dec. 31-től kezdődőleg megszüntetnek mondja ki.

8. E. K. Tanács méltányoló elismeréssel értesül kereszturkői esperes előterjesztéséből arról, hogy Lőrinczy Domokos lelkész afia 400 K. alapítványt tett szülei „Lőrinczy József és neje Taar Zsuzsanna alap” címen a csekefalvi egyházközség iskolás növendékeinek vallásos és egyházi énekeskönyvek beszerzésére; továbbá, hogy ifj. Németh Sándor, Major Domokosné és Nagy Péterné „Németh Sándor és neje Lőrinczy Jullánna templomalap” címén 130 K. alapítványt tettek a csekefalvi egyházközségben a kebli tanács által meghatározandó célra.

9. E. K. Tanács méltányoló elismeréssel értesül kolozsdobokaköri esperes előterjesztéséből arról, hogy dr. Erdődi Ernő egyházitanácsos „magyaroszáti papgyermek tanulmányi alap címen” 1000 leu alapítványt tett.

10. E. K. T. a Teológiai ifjaknak a tanári, illetőleg a tanítói pályára leendő kiképeztetése kérdését a püspök elnöklété mellett a teol. akad. érdekében kiküldött bizottsághoz utalja véleményes javaslatlételre.

11. E. K. Tanács Pál Dénes és Ferenczi István érettségizett ifjaknak a Teológiai akadémiára való felvételük ügyében beadott és felterjesztett kérését nem teljesíti, de a szabályzat 54 §. alapján nekik a magántanulásra f. isk. év II. felében engedélyt ad. Egyben felhívja a teol. akad. igazgatóságát, hogy a teol. akad. szabályzat legközelebbi módosítása alkalmával tegye megfontolás tárgyává az 51. §. módosításának kérdését és a hallgatók felvételére vonatkozólag ezt a kérdést a püspök elnöklété mellett kiküldött (184—1920. E. K. T. sz.) bizottságban tárgyalassa meg.

12. E. K. T. jóváhagyja püspök urnak azon intézkedését, hogy Pálfi Albert II. éves papnövendéknek kérésében felhozott körülményeire való tekintettel utólagos kollokválásra s a folyó iskolai évvégén alapvizsgára jelentkezésre engedélyt adott.

13. E. K. T. jóváhagyja a Teol. Akadémia jelen II-félévi tárgy felosztását, mely szerint a papnövendékek a héber nyelvet, ószövetségi exegesiszt és ószövetségi bevezetést dr. Kecskeméthy István ref. teol. akadémiai tanártól hallgatják a helybeli református teológián, a távollevő tanárok egyéb tárgyait Vári Albert, Csifó Salamon és Gálfi Lőrinc tanárok látják el. Egyidejűleg felhatalmazta a püspököt, hogy ha dr. Boros György tanár családja részéről kérés jönne az iránt, hogy az egyház hivatalosan is segítse elő nevezett tanár hazajövetelét, a kérést a püspök elnökiileg intézhesse el.

14. E. K. T. a székelyudvarhelyi egyházkörnek határozatára vonatkozólag megállapítja, hogy Györfi István homoródszentmártoni volt kántortanító azon cselekedetével, hogy az énekvezér-tanítói állásából való elmozdítását tudató főtanácsi határozatnak kézbesítő vétivére sértő megjegyzést írt, fegyelmi vétséget követett el. Ennek folytán E. K. T. Györfi István egyházi tanácsos ellen a fegyelmi eljárás bevezetését rendeli el s az ügyét a főtanácsi fegyelmi bírósághoz teszi át.

15. E. K. T. a dicsőszentmártoni egyházközség kebli tanácsának 1920. dec. 1-én tartott rendkívüli közgyűléséről történt felterjesztéséből, valamint az utólagosan felterjesztett adatokból sajnálattal állapítja meg, hogy az egyházközség az iskola épület emelését, valamint az építési költségek fedezésére 120.000 kor. kölcsön felvételét előleges engedélykérés nélkül foganatosította s utólagos jelentésével az E. K. Tanácsot már befejezett tények elé állította. Az egyházközségnek ezen eljárása a Szervezeti törvény 2. fej. 16. §. d. pont és 3. fejezet 36. §. rendelkezéseinek egyszerű megsértése, melynek súlyosságát fokozza az a tény, hogy az egyházközség élén épen a körüli esperes áll, kinek a törvényeknek megtartatása, de megtartása is hivatalos kötelessége. Szomorúan állapítja meg E. K. Tanács e kötelességmulasztást, mely már a fegyelmi vétség határait érinti, de ez alkalommal kivételesen eltekint attól, hogy az ügyet a fegyelmi bírósághoz áttegye és lelkész-esperes afia eljárásán rosszalását fejezve ki, őt szigorúan megdorgálja.

16. Dr. Fazakas Miklós székelykereszturi ügyvéd a néhai özv. Raffaj Domokosné hagyatéka körül követett eljárás ellen beadványt terjesztett az E. K. T. elé. E. K. T. dr. Fazakas beadványának, mint részben téves információn alapuló iratnak fejtegetéseit nem tette magáévá s azon óhajának adott kifejezést, vajha a jelen súlyos viszonyok között minden félreértésre vezető személyeskedést félretéve, azokon felül emelkedve, pusztán szegény szeretett egyházunk érdekében kéz-kezet fogva munkálkodnék minden igaz unitárius ember. Ezzel kapcsolatban E. K. T. felhívta a székelykereszturi főgimn. igazgatóságot, hogy a néhai Raffaj Domokosné hagyatéka ügyének jelenlegi állásáról tegyen haladéktalanul jelentést, egyben figyelmezteti az igazgatóságot, fontolja meg, vajjon nem lenne-e szükséges költségkímélés szempontjából az ügygondnokság megszüntetése iránt lépéseket tenni.

17. E. K. T. tudomásul veszi dr. Gál Kelemen igazgatótanárnak mint egyházi kiküldöttnék jelentését a tordai unitárius főgimnázium és polgári iskola jelenlegi állapotáról.

18. E. K. T. Úzoni Imre tanár részére egészségi állapotának helyreállítása végett f. évi március hó 1-től az iskolai év végéig szabadságot engedélyezett s az óráinak szakszerű ellátásáról való intézkedéseket jóváhagyta.

19. E. K. T. a kolozsvári főgimn. tanárainak 1921. febr. 5-én történt eskütételéről felvett jegyzőkönyvet tudomásul veszi és Csifó Salamon theol. dékának köszönetét fejezi ki az eskü tételen az egyház nevében kifejezett tiltakozásáért. Együttal megütközéssel értesül a közoktatásügyi államtitkárság átiratáról és meghatározza, hogy arra a megfelelő felvilágosítások adassanak meg és egyuttal az irat hangja ellen E. K. T. tiltakozása fejeztessék ki.

20. E. K. T. özv. Berde Károlyné részére élete fogytáig fél kegydíjat s megboldogult férje után temetési segélyt utal ki.

21. E. K. T. a brassói egyházközség részére kért egyházi segély kiutalása tárgyában határozott.

22. E. K. T. a kolozsvári egyházközségi hitoktató lelkész fizetésének fedezésére 1400 leu összeget előlegez a kolozsvári egyházközség részére.

23. E. K. T. a titkári lakás elrequirált szobáinak dolgában határoz.

24. E. K. T. a Kovács Dénes és neje Bencze Anna féle alapítványi birtok használhatatlan csűrének eladását s a befolyt összegből a lakóház fedelének megjavítását engedélyezi.

25. E. K. T. a Kossuth Lajos u. 7 sz. a. (Kolozsvár) elrequirált üzlethelyiség bérletére vonatkozólag határozott,

26. E. K. T. András Ferenc kollégiumi gépésznek az egyház bérházainál a vízvezeték és csatornázás jókarbantartásáért járó munkadíját 1921. április 1-től kezdődőleg évi 1000 leuban állapítja meg.

27. E. K. T. a (Kolozsvár) Széchenyi téri Berde-házon elvégzendő javítási munkálatokat engedélyezi.

28. E. K. T. engedélyt ad arra, hogy a Kovács Dénes és neje Bencze Anna-féle bágyoni alapítványi birtokhoz tartozó csegezi határ részben levő és a forradalom alatt jórészben elpusztított 3 és fél hold területnyi erdő fája nyilvános árverésen eladassék.

29. E. K. T. a ladamos-alamori birtok folyó ügyében határoz.

30. Tudomásul veszi a pénztárvizsgáló bizottság jelentését.

31. Özv. Máthé Mózesné azon kérését, hogy a 60 hold ingatlan jutalékára bekebelezett 60.000 koronás tartozásából még fennálló 30.000 korona tartozásának fedezésére E. K. T. elégedjék meg mintegy 40 hold fedezettel és az általa eladott 15 hold földet a teher alól bocsássa ki, E. K. T. teljesíti

32. E. K. T. jóváhagyja a székelyderzsi egyházközség közgyűlése által megállapított kántori díjlevelet.

33. E. K. T. megengedi a csekefalvi egyházközségnek, hogy csere nevű 2 hold területű erdejéből a gyertyán és juharfákat kitermelhesse, eladhassa és az árát templomjavításra fordíthassa.

34. E. K. T. megengedi, hogy a magyarzsákodi egyházközség a belsőemberi gazdasági épület építési céljaira a buni Berde-birtok erdejéből faanyagot használhasson fel.

35. E. K. T. a tordai főgimn. és polgári iskola 1919/20. isk. évi számadását hagyta jóvá.

36. E. K. T. jóváhagyja a Kórház-alap, a tanári és tisztviselői nyugdíj-alap, a székelyudvarhelyi polgári fiu iskola, harangok alapja, konvik-tusi alapok, a lelkészek továbbmenő segélye, kórpótlék, kongruája stb. számadásait.

37. E. K. T. az egyesített „Közalap” 1921. évi költségvetését pénzügyi bizottságilag történt kiegészítés után a következőkben fogadja el:

összes bevétel 1,833.336 Kor. 90 fill.

„ kiadás 2,458.444 „ 29 „

Fedezetlen hiány 625.107 Kor. 39 fill.

38. E. K. T. megengedte, hogy mindkét főgimn. tandíj számadásai nem naptári év szerint, hanem az eddigi gyakorlatnak megfelelőg vezettessenek.

39. A fentiekén kívül még több kisebb jelentőségű ügy tárgyalatott.

Sz.: 151—1921.

U. P.

Pályázati hirdetés.

A marosi egyházközségben iklandi egyházközségünkben üresedésbe jött lelkészi állásra ezennel pályázatot hirdetek.

Javadalom 32 kal. buza, 32 kal. zab, 20 véka szemes törökbuza, 8 öl tűzifa, 8 hold szántó használat. Lakás két szoba, konyha, kamara szükséges melléképületekkel és veteményes kerttel.

Kellően felszerelt pályázati kérvények f. évi május 28-ig beadandók Fazakas Lajos esperes úrnak Nyárádszentmárton u. p. Nyárádszereda. Kolozsvárt, 1921. április hó 23-án.

Ferencz József s., k.,
püspök.

A veszedelmes ajándék.

Irta: Gyallay Domokos.

Az Igazság és Hamisság között sok vita folyt arról, hogy egyik-másik helység kinek a birodalmába tartozik. A Hamisság állandóan növelni akarta a maga birtokait s magáénak mondott olyan területeket is, amelyekhez egyáltalán nem volt joga. Az Igazság persze nem hagyta a maga jussát.

Egyszer elhatározták, hogy a helyszínén döntenek el a vitás kérdéseket. Összefogtak tehát és útrakerekedtek.

Mentek hegyeken, völgyeken. Új meg új helységek hovatartozásáról döntöttek.

Egyszer egy faluba érkeztek. Nagyon furcsa falú volt, a két utas ugyancsak elcsodálkozott rajta. Sehol egy lelket sem találtak otthon. Keresni kezdték a lakosságot, végül rájöttek, hogy a falú apraja, nagyja a templomban van s buzgón hallgatja a prédikációt.

— Ennél igazabb nép nem igen él a földön! — mondotta a pap az utasoknak. — Jámborok, templomba járók, igazán nincs panaszom rájuk...

— Ez már aztán az én birtokom, egészen az enyém! — kiáltott föl nagy örömmel az Igazság.

A Hamisság kajánul mosolygott.

— S milyen a nép vagyoni helyzete? — kérdezte a paptól.

— Bizony, nagyon rossz! — felelte a pap. — A határunk alig termi meg a mindennapit...

Az utasok elbúcsúztak a paptól és tovább szekereztek.

A Hamisság a szekérről nézegette a falut.

— Sohasem láttam ennél rondább fészket! — mondotta fejét csóválva. — No, Igazság, ezt a falut ugyan magadra irathatod a telekkönyvben, egy cseppet sem foglak irigyelni...

Az Igazságból kitért a harag.

— Tudd meg, nyomorult, hogy máris segitettem rajtuk! Most, ahogy hazamennek a templomból, szép összeg pénzt fognak találni az asztalukon... Az Igazság igenis meg tudja jutalmazni a hiveit... tudd meg, hogy gazdagokká teszem őket...

Egy év múlva megint útra kellett kelniök.

Azt a falut is útba ejtették, amely a multkor olyan nagy örömet szerzett volt az Igazságnak.

Egyenesen a paphoz hajtottak.

— Hogy van az én drága népem? — kérdezte az Igazság.

— Pokolnak fajzatai... csak rosszat mondhatok róluk! — felelt a pap, elbúsult hangon. — Amióta pénzre tettek szert, a templom felé sem néznek, otthon őrzik a kincseiket, vagy szerteszét csalárdkodnak vele...

A Hamisság újból kajánul mosolygott.

— Köszönöm, Igazság, hogy pénzt adtál nekik s azzal az én táboromba terelted őket...

HIREK

Koszoru.

(Egy kis fiucska koporsójára.)

*Mi volt a te élted drága kis fiú?
A lét nagy óráján röpke perc talán...
Szivünknek örökös fájdalmas talány.*

*Mi volt a te élted drága kis fiú?
Tündöklő szivárvány reménység egén...
Örök éjj borult rá gyászos feketén.*

*Mi volt a te élted drága kis fiú?
Életnek ajakán gyönyörű mese...
Csitt...! intett a halál rettentő keze.*

Ürmösi Károlyné.

József napja. Szép, ragyogó napfényes napon ünnepelhettük meg az idén József napját, egyházunknak ezt a régi kedves családi ünnepét. E nap nem csupán egy az esztendő többi napjai között, nem is csak névnap, hanem nevenapja annak, aki hivatalánál fogva a legelső, koránál fogva a legidősebb, tapasztalatai szerint a legbölcsebb unitárius; — ki mint egykor Mózes, profétaként jár közöttünk, kinek neve egy félszázad unitárius egyháztörténetének a címe: ki fajunknak, felekezetünknek élő lelkiismerete.

A püspök úr 85-ik névünnepnapja az ismeretes hatósági rendeletek miatt ez alkalommal is csak a legszűkebb családi körben volt megünnepelhető. Régen, ilyenkor az egész ifjúság testületileg, lampionokkal s fáklyákkal vonult a püspöki lakás udvarára. A gimnáziumi énekkar alkalmi dalokat énekelt (köztük a püspök úr kedves nótáját: Csokonaitól „Földiekkal játszó égi tünemény...“); utána az ifjúság szónoka lelkes beszédben tolmácsolta az ünnepi jókívánságokat; majd az Apolló-kör vonós zenekara játszott el néhány szép alkalmi zineművet, végül az egész ifjúság énekelte a „Himnusz-t.“ E mindig igen lelkes és felemelő ünnepelés után a püspök úr szokott beszédet intézni az ifjúsághoz. Beszélt ilyenkor lelke legszebb vágyairól, arról az ifjúságról, amely istenfélő, embert szerető, hazát tisztelő, beszélt a kötelességről s a becsületesen végzett munka gyönyörűségéről. A főpásztori beszédet szünni nem akaró éljenzés fogadta, mit csak a közben felzendülő „Szózat“ hatalmas hangjai nyeltek el.

Oh, mi szépek is voltak a régi József-napok!

Elmultak. Hajh, elmultak ennél nagyobb dolgok is! A diszes ünnepegekről leszoktunk; nem tartunk már több lampionos menetet; elfelejtettünk már hangosan is beszélni. A régi József-napi énekek is korszerűtlenné váltak, csak egy maradt még belőlük üdén, püspök urunknak kedves nótája:

Földiekkal játszó égi tünemény,
Istenségnek látszó csalfa vak remény — — —

Az évek közben mentek, ki lassan, ki futva; emberek multak el ki lépést, ki szaladva. Az egykor oly népes baráti körből már alig van-

nak néhányan. A tisztelők száma sok ezer, de a pályatársak közül, kikkel a püspök úr együtt indult el élete országútján, immár csak a hűséges hitves maradt, — — két magányos orom, emléke, programja, kifejezője, egész történelmünknek.

A régi József-napoknak is már csak emléke él. Kik átéltük azokat, úgy beszélünk róluk, mint a meséről: „hol volt, hol nem volt . . .“ Az új nemzedék nem ismeri és nem tudja, hogy vagy ötven esztendeje, minden esztendőben volt egy nap, József napja, amelyen minden Kolozsváron élő vagy tartózkodó unitárius kötelességének tartotta meglátogatni püspökét s minden távolabb élő unitárius elmondott érte egy „éljen“-t.

A József-napi jókivánságokhoz hozzácsatoljuk mi is az *Unitárius Közlöny* íróinak és olvasóinak őszinte igaz jókivánságait.

Dr. Metcalf ur kitüntetésel. Mindnyájan élénken emlékezünk a mult tavasszal közöttünk járt amerikai kiküldöttek közül arra a pápaszemes, beretvált arcú, alacsony, zömök termetű idősebb urra, aki a nyájas, megnyerő, lendületes lelkésztársa, Snow mellett sok egyházközségünket meglátogatta, mindenütt úgy nézett mindenre, mint a jó gazda, ki számba veszi vagyionát. Első tekintetre zord, zárkózott embernek látszott s ha beszélt, erősen érezhető angol tájszólása miatt amolyan „székely-angol“-nak tűnt fel. Lelkében azonban a legnemesebb felebaráti szeretet s unitárius hitrokonai iránt a legnagyobb áldozatra kész buzgóság lakozott.

Most arról értesülünk, hogy a meadvillei Unitárius Theologiai Intézet honoris causa tudorrá avatta s felhatalmazta a „dr.“ titulus viselésére.

E szép és megtisztelő kitüntetést a mult év október 24-én másik követte. Ugyanis ekkor avatták a Portlandi első templom lelkészévé.

Őszinte örömmel vettük e híreket s kívánjuk, hogy derék hitrokonunkat az Isten eddigi fáradozásaihoz méltó lelkinyugalommal és boldogsággal áldja meg, hogy szép kitüntetéseit még sokáig élvezhesse. (ks.)

Dr. Csiki Gábor. Kolozsvári egyházközségünknek második lelkésze, Csiki Gábor, főhatósági engedéllyel még a tavaly tanulmányútra ment Angliába és Amerikába. Célja az angol és amerikai unitárius egyházi és különösen egyházközségi hitélet tanulmányozása volt. Most közelebbről az a magán értesítés érkezett tőle, hogy az amerikai meadvillei unitárius papnevelő intézet 1921. március 22-én a theologiai tudományok doktorává avatta. Örömmel adjuk tovább olvasóinknak e privátértesülést, mert benne az amerikai unitáriusok figyelmének szép és biztató jelét látjuk.

Csiki Gábor már a második magyar unitárius lelkész, kit az amerikaiak „dr.“ titussal tisztelnek meg. Első Boros György egyházi főjegyző volt, kit a bostoni Harvard-egyetem avatott fel tiszteletbeli tudorrá.

A mi viszonyaink között nem lehet hasonlóképen viszonzni az elismerést, mert Románia egyetemein protestáns (és, így: unitárius) theologiai fakultás még nincsen s ennél fogva alkotmányszerűleg senki protestáns részére a theologiai doktori cím itt nem adományozható; az önálló theologiai intézeteknek (minő a mienk is) pedig sem nálunk, sem másutt Európában, „dr.“ avatási joguk nincsen, lévén az mindenütt a teljes egyetemnek souverain joga. Amerikában ez másként van.

Unitárius teaestély Brassóban. A brassói unitárius nőegylet f. évi március 20-án nagyszámu közönség részvételével igen szépen sikerült teaestélyt rendezett. Ugy a rendezőségnek, mint brassói egyházközségünk fáradhatatlan agilitásu lelkészének, Kovács Lajosnak gratulálunk a sikerhez.

Az Unitárius Irodalmi Társaság Köréből. Örömmel értesítjük olvasóinkat, hogy egyházközségeink közül elsőül a székelyderzsi egyházközség lépett be az Unitárius irodalmi Társaság alapító tagjai közé s az 500 lei tagsági díjat az esperesi vizitáció alkalmával be is fizette.

Itt jegyezzük meg azt is, hogy ujabban föltiszt. Ferencz József püspök úr, dr. Ferencz József jogtanácsos, Ferencz József gyógyszerész és Tana Samu ny. pénzügyigazgató fizették be alapító tagsági díjaikat.

Elhunytak: *Péterffy Sándor* földbirtokos és presbiter március 24-én, életének 53-ik, házasságának 21-ik évében Nagyajtán.

Ifj. Varga Béla, dr. Varga Béla kolozsvári kollégiumunk tanárának és nejének, Márk Lenkének 2 éves kis fia, március 20-án Kolozsváron.

Özv. csikszentkirályi Bors Albertné szül. Fekete Ilka febr. 27-én életének 68-ik, özvegyiségének 16-ik évében Kolozsváron. A szindi temetőben helyeztetett örök nyugalomra.

Özv. bölöni Mikó Imréné szül. Biderman Berta, kir. ítélőtáblai bíró özvegye márc. 27-én életének 62 ik, özvegyiségének 15-ik évében Kolozsváron.

Dr. Székely Ferenc volt magyar igazságügyi miniszter, a budapesti unitárius egyházközség gondnoka március 20-án 79 éves korában Budapesten ugyanazon napon halt meg, amikor fiát, *Székely Aladár* volt magyar országgyűlési képviselőt temették.

Pákei Pákey Lajos egyházi fő és képviselő tanácsos műépítész, főmérnök, iparmuzeumi igazgató, egyházunk több templomának és más középületének megtervezője életének 69-ik, házasságának 39-ik évében március 22-én Kolozsváron.

Berde Károly nyugalomba vonult egyházi írnok 83 éves korában febr. 21-én Sepsiszentkirályon.

Kovács Sándorné szül. Bomhér Julianna 60 éves korában március 23-án Zilahon.

Özv. Máthé Mózesné szül. Kiss Amália 53 éves korában március 21-én Kolozsváron.

Id. Lászlóczky Sámuel Kolozsvári presbiter 79 éves korában április 7-én Kolozsváron.

Tanka Sámuelné szül. Gál Anna 81 éves korában április 8-án Kövenden.

Péterfi Mihály szentábrahámi nyug. unitár. lelkész egyh. főtanácsos a régi unitárius székely papi gárda tipikus alakja f. é. ápril. 9-én 75 éves korában mondhatni szenvedés nélkül csendesesen jobblétre szenderült. 52 évig állott egyfolytában az Úr szolgálatában s bár a csekély papi fizetésből a fiatalon elhalt feleség illetve édes anya segítségével nélkül 5 gyermeket nevelt fel és taníttatott ki, soha az élet nehézségéről, küzdelmes életéről senkinek sem panaszkodott egy szót se. Érzelmi alapon álló, szívhez szóló szónoki beszédei és költeményei tükrözik vissza poetikus lelki világát. „A hit iskolája“ c. verse a protestáns vallásos egyetek ifjúságának ma is egy kedvesebb szavalmánya. Kiváló kiscgazda volt, ki a méhészethez, kertészet-

hez s a háziipar minden ágához mesterileg értett. Egyházközségétől soha semmit nem kért, nem követelt, hanem igyekezett annak nemcsak kulturáját, hanem anyagi jóvoltát is előmozdítani. Egyszerű, szerény, takarékos életmódjával öregnapjaira boldog meglegedett napokat biztosított magának. Valóságos öröm volt társaságában lenni. Frappáns szójátékai, mindig ötletesen szellemes humora, humoros felolvasásai és toaszíjai az egész unitárius statusban és a székelyföldön is ismeretesek. Apja és nagyapja papok voltak. 1846-ban született Nagykedében, temetése f. hó 11-én volt Szentábrahámon a családi házból, a vidék unitárius papsága tanítói kara nagyszáma jelenlétében az egész falu igaz részvéte mellett. Temető pap Gálfalvi János gagyil elkész volt, ki markáns vonásokban méltatta elhunyt kortársának érdemeit. Tóth Vilmos művészi kántorsága mellett kísérték ki a templomból örök pihenő helyére, hol a falu fiatal tehetséges lelkésze, Máthé Lajos veit bucsut az egyház nevében már pihenő öreg elődjétől. Halálát nagyszámu rokonság, gyermekei és unokái gyászolják.

Emléke legyen áldott, nyugalma csendes.

Ellenőrválasztás. Borbély Albert egyházi pénztári ellenőr 1921. IV./23-án repatriáltatta magát. A főtiszt. püspök úr az ellenőri teendők végzésévei ideiglenesen Lőrinczy Zoltán kolozsvári segédlelkészt bízta meg, kinek megvan a járási számvevői vizsgája. Az állás végleges betöltéséről a főtanács van hivatva dönteni.

A lelkészi fizetéseket az állam utalványozta. A vallásügyi miniszterium 1921. május 1-én 7913 sz. alatt arról értesítette a főtiszt. püspök urat, hogy az unitárius lelkészek részére 1920. július 1-től 1921. március 31-ig terjedő időre a) fizetésekiegészítés, b) korpótlék („fizetésfokozatemelkedés“), c) családi pótlék, d) drágasági segély, e) ruházati segély címeken 611.410 leu 93 bani összeget utalványozott. Ez összeget a kolozsvári adóhivatal az egyház közpénztárába fogja további szétosztás céljából befizetni.

Ebben az ügyben jelenleg csak az állami kiutalásról való értesítés érkezett meg a főhatósághoz. Mihelyt a pénz is itt lesz, a főhatóság azonnal el fogja rendelni a tényleges kifizetést

Érettségi vizsgálatok. A főhatóság a kolozsvári kollégium vizsgálatának idejéül május 6. és következő napjait; a székelykereszturi főgimnáziumnál május 9. és köv.; a tordai főgimnáziumnál május 9. és következő napjait jelölte meg.

Az érettségi írásbeli és szóbeli vizsgálatok idejéül a kolozsvári kollégiumnál május 23—25. és június 14. s köv. napjai; a székelykereszturi főgimnáziumnál május 19—21. és június 14 s köv. napjai; a tordai főgimnáziumnál május 23—25. és június 22. és köv. napjai jelöltettek ki.

Érettségi vizsgálati elnökök a kolozsvári kollégiumnál Kelemen Lajos E. M. E. levéltáros; a székelykereszturi főgimnáziumnál dr. Elekes Dénes isk. felügy. gondnok; a tordai főgimnáziumnál dr. Gál Kelemen koll. igazgatótanár.

Vizsgálati bizottsági tagok az osztályvizsgákon és az érettségi szóbeli vizsgálatokon: Kolozsváron br. P. Horváth Kálmán, dr. Ferenczy Géza egyházi főgondnokok, dr. Árkossy Gyula isk. felügy. gondnok, dr. Lukácsy József egyh. tanácsos; Székelykeresztúron: br. P. Horváth Kálmán, dr. Ferenczy Géza főgondnokok, dr. Kiss Elek egyházi tanácsos, ifj. br. Daniel Lajos köri felügy. gondnok; Tordán: Gál Jenő isk. felügy. bizottsági elnök, Lőrinczy Dénes esperes, Csegezy Mihály köri felügy. gondnok.